

Dalby 42

Inledning

Dalby 42 var ett hus, som låg "mitt i vägen".

På 1960-talet skulle Hällestadsvägen genom Dalby rätas ut. Dalby 42 låg "fel", det revs, och så var det med det! Eller???

Dalby 42 nämns för första gången 1688. Huset har säkert funnits i byn långt innan dess.

Det finns inte många (eller någon), som minns något om detta hus.

Jag ska försöka kasta lite ljus över huset och alla de människor, som har levat och bott i det under flera hundra år.

Foto

Det är väldigt svårt att hitta foto på ett hus, som revs på 1960-talet. Det närmaste jag har kommit är två förstoringar av gamla vykort:

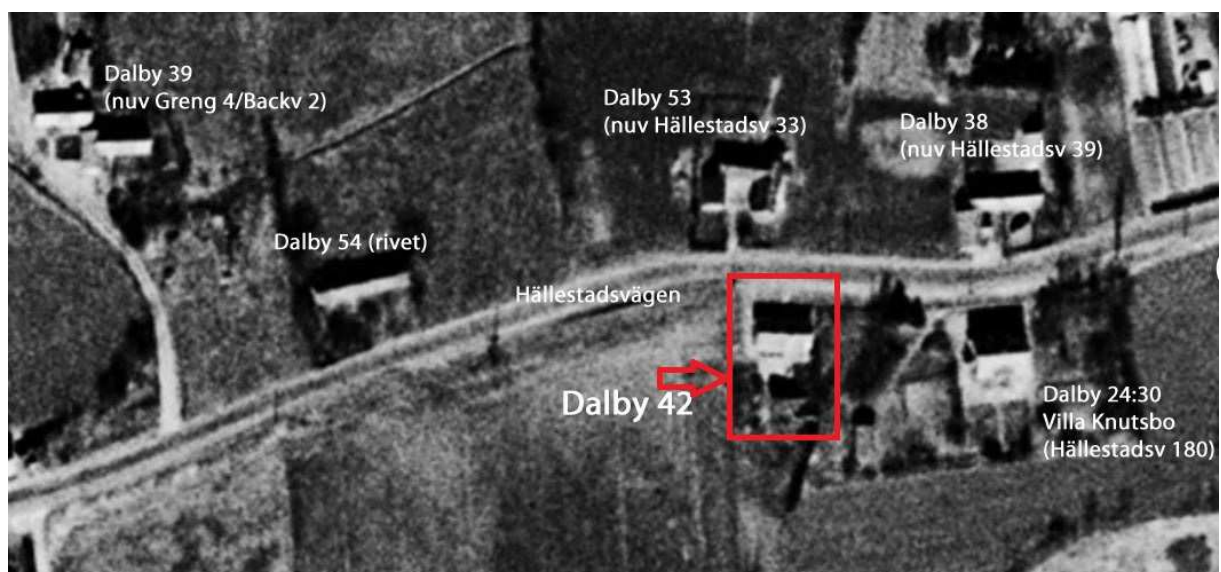

Här är ett flygfoto från början av 1960-talet. Vägen som kringlar sig bort i fjärran är just Hällestadvägen. Den var krokig och följde natur och hus. Huset, som ligger närmast oss är Christenssons gård, som låg där Hemköps parkering är nu. Den stora vita gaveln, som syns på huset lite längre bort är "Vita villan" (Hällestadvägen 10). Den finns kvar ännu och håller på att renoveras. Det var ålderdomshem tidigare. Det mindre vita huset längre bort längs vägen är just Dalby 42 (två fönster på gaveln + ett vindsfönster). Som man kan se, så låg det väldigt illa till när vägen skulle rätas.

Här är ett vykort till. Längst till vänster syns en del av Gästis. Hällestadvägen går sedan snett över bilden och allra längst åt höger, precis söder om vägen, ser man gaveln på ett hus. Detta är Dalby 42.

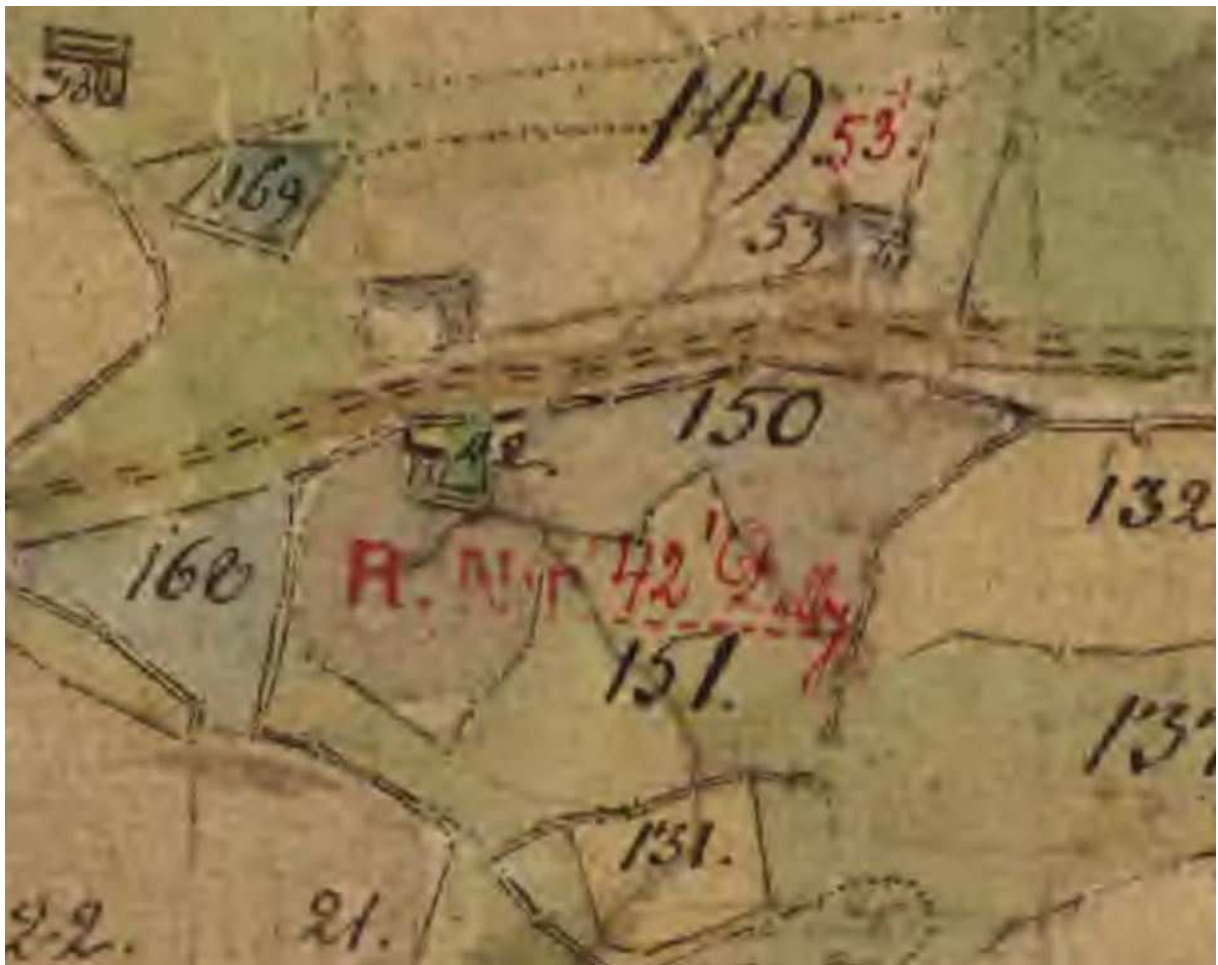
Om man tittar på ett flygfoto rakt uppifrån från c:a 1960, och jämför med ett nytt flygfoto, så ser det ut så här:

Tidig historia

Det första beviset för att Dalby 42 låg precis där det fanns ända tills det revs, är en karta från 1789:

Lite svårt att se, men det är Hällestadsvägen, som går tvärs över kartan. Där 42 står med svart text, så ligger en tvålängad gård, hus med stall. De tomter, som har numrerats med 150 och 151 tillhörde Dalby 42. 150 var åker och 151 var "äng".

Har då Dalby 42 legat på samma ställe före 1789? Det är väldigt svårt att svara på, eftersom det inte finns äldre kartor, där nummer 42 är med. I taxeringslängder och jordeböcker, så kan man följa nummer 42 tillbaka till 1688. Där står emellertid inte var huset låg, utan bara att det fanns i Dalby och att man betalade skatt till kungen (staten).

Jag tror emellertid att det har blivit flyttat ut till sin plats vid Hällestadsvägen under 1700-talet.

Det fanns 37 gårdar inne i Dalby by före enskiftet. De var alltså numrerade från 1 till 37. Sen fanns det ett litet antal s.k. husmanshus. Ett husmanshus var ett mindre hus med en liten åkerlapp.

Husmannen kunde odla en del på sin lilla åker, men var tvungen att också arbeta på en större gård (göra dagsverken) för att kunna försörja sig. Det fanns i mitten av 1700-talet 11 stycken husmanshus.

De hade alltså nummer från 38 till 48. C:a 1780 fanns nästan alla dessa runt (eller vid)

kyrkan/kungsgården. 38 och 39 (ägdes av Kungsgården) låg väster om Kungsgården (De flyttades ut till Hällestadsvägen på 1780-talet). 40 och 41 låg söder om kyrkan, vid nuvarande Malmövägen och de ägdes av kyrkan. 43 låg öster om kyrkan (nuvarande Järn o Diverse) och betalade skatt till staten (kronan). 44 och 45 låg/ligger vid Sandbyvägen och tillhörde Kungsgården. 46 (f d Konsum), 47 (Klockarevägen 1) och 48 (nuvarande Ståhls smedja) tillhörde Kungsgården.

Enligt min uppfattning så är det troligt att Dalby 42 också låg runt kyrkan/kungsgården innan det placerades ute vid Hällestadsvägen.

1600-talet

Den första person, som står skriven på Dalby 42 är Mats Wäfware, alltså Väware. Det finns inte med något efternamn, utan bara Mats Väware. Han finns med i två Jordeböcker, från 1686 och 1687. Att vara väware var både ett kvinnoyrke och ett mansyrke vid den här tiden. Kanske använde man lin att väva med. Det fanns ett flertal brytestugor i Dalby. Dessa stugor användes bara för beredning av lin och låg alltid långt från andra hus, eftersom lin var en eldfärdig produkt.

1700 - 1743

I mantalslängderna 1698 till 1705, så bor Per Swarfware (Svarvare) i huset med sin hustru Elna. På ett ställe får vi reda på att Per Svarvare heter Persson i efternamn. I anmärkningskolumnen står det omväxlande sjuklig, i armod, i fattigdom och fattigt gatufolk.

Början på 1700-talet var inte någon lätt tid för Sveriges befolkning. Karl XII:e använde Sveriges pengar och befolkning under sina långa krig i fjärran länder.

Från 1709 till 1724 finns det ingen skriven på Dalby 42.

1724-1726 är det "Hustru Kristensa", som bebor huset. Vems hustru hon är nämns inte, men en gissning är att hon är hustru till någon krigare, som dog borta i Ryssland, eller som kom i fångenskap efter slaget vid Poltava. Sedan finns det inga mantalslängder från Dalby förrän 1742. Då står Måns Flinks hustru för huset. Hennes man Måns bor också i huset, men är alltför sjuk och fattig för att tas upp i mantalslängden. I anmärkningskolumnen står det: Mannen utgammal och: mannen avskedad soldat. Kanske är hustru Kristensa och Måns Flinks hustru samma person. Måns Flink dör 1750, 85 år gammal, och har då "titel" fäherde.

1744 - 1809

1744 flyttar smeden Palne Olsson med hustru in i huset.

Nu inleds drygt 100 år med nästan enbart smeder på Dalby 42. Den förste i längden är alltså Palne Olsson. Han finns i längderna t o m 1759 och kallas då för sockensmed. Han dör samma år. Palne var gift två gånger.

1764 finns sockensmeden Torbjörn Grönbeck på Dalby 42. Hans hustru finns naturligtvis också med, men hon står som ett anonymt h i alla längder. Smed Grönbeck nämns för sista gången 1773, då han och hustrun bor som inhyses (inneboende) hos Anders Andersson, som har tagit över Dalby 42.

Husman Anders Andersson finns med i längderna ända tills 1807, då han är 80 år gammal. Han har varit gift två gånger, och hans andra fru, Karna, är 39 år yngre än Anders. Anders och Karna fick sonen Nils 1799, då var Nils 72 år och Karna 36 år!

Från 1799 finns en vacker karta med bl a Dalby 42:

Området, som benämns 13, på kartan, är Dalby 42. I texten står följande om huset: "Gamla Smedhuset med dess Lycka". Lycka är tomten närmast huset.

1810 - 1850

1810 hittar vi nästa smed på Dalby 42. Han heter Isac Grönbeck och är son till förre smeden Torbjörn Grönbeck. Isac är gift med Maria Jönsdotter, född i Bara. Isac och Maria får 4 barn, varav två lever till vuxen ålder. I huset på Dalby 42 bor också Isacs åldriga far, änklungen Torbjörn Grönbeck, samt förre ägaren, Anders Anderssons änka Karna, som också är Torbjörns dotter och Isacs syster!

Isac dör 1824, så att även hans fru Maria Jönsdotter blir änka!

1828 tar Isac och Marias son Sven Isacsson över rodret, som smed på Dalby 42. Han gifter sig med Elna Larsdotter, även hon född i Dalby. Sven blir efter hand också sockensmed och tar sig även namnet Grönbeck. Det blir den tredje smeden Grönbeck på Dalby 42. Sven dör bara 42 år gammal år 1850. Sven och Elna får 4 barn.

1850 - 1944

Under andra halvan av 1800-talet och fram till 1944, så bor det en mängd olika människor på Dalby 42. Det finns ofta tre eller fyra olika familjer i huset samtidigt. Många är olika sorters hantverkare.

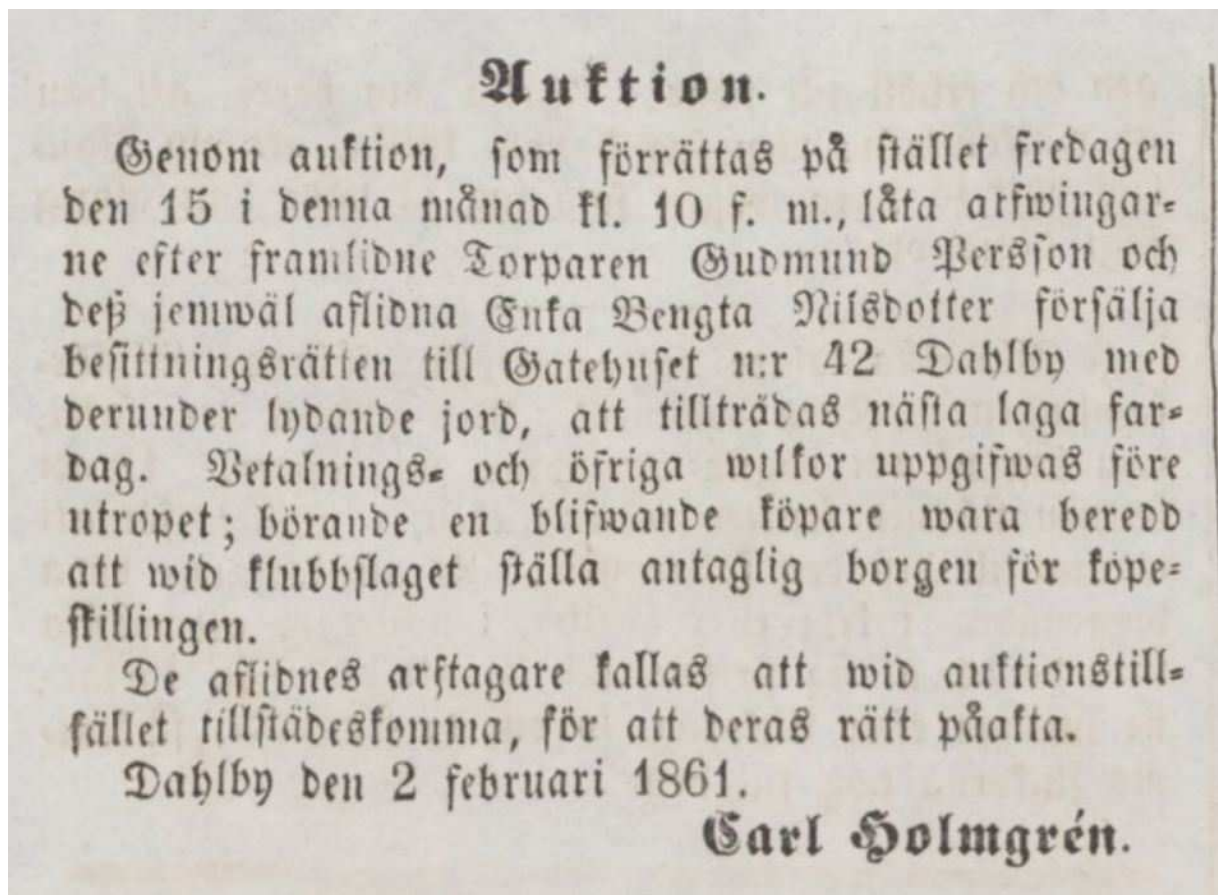
Här är en mer eller mindre komplett lista:

1849-1858. Smeden Peter Magnus Sättberg m hustru.

1851-1851. Smeden Jonas Sandberg m hustru.

1844-1852. Torpare Gudmund Persson. Hustrun/Änkan Bengta till 1860.

1861-02-06. Folkets Tidning.

Auktion.

Genom auktion, som förrättas på stället fredagen den 15 i denna månad kl. 10 f. m., låta arfwingarne efter framlidne Torparen Gudmund Persson och dess jämväl aflidna Enka Bengta Nilsdotter försälja besittningsrätten till Gatehuset n:r 42 Dahlby med derunder lydande jord, att tillträdas nästa laga fardag. Betalnings- och öfriga wilkor uppgiwas före utropet; börande en blifwande köpare wara beredd att wid klubbslaget ställa antaglig borgen för köpeskillingen.

De aflidnes arftagare kallas att wid auktionstillfället tillstädeskomma, för att deras rätt påakta.
Dahlby den 2 februari 1861.

Carl Holmgren

1852-1854. Smeden Johan Pettersson.
1846-1866. Soldat Jöns Thor.
1854-1862. Husmansänkling Lars Mattsson.
1861-1866. Änka Elna Larsdotter.
1861-1863. Arbetaren Petter Sellberg. Hustrun/Änkan Anna till 1866.
1862-1877. Snickaren Johan Andersson.
1863-1878. Lumpsamlaren Jöns Svensson.
1866-1867. Snickaren Nils Nilsson.
1868. Dragon Carl Schön.
1868-1872. Urmakare Fredrik Hagman.
1869-1871. Smeden Hans Nero.
1869. Arbetaren Carl Andersson.
1871. Arbetaren Per Andersson.
1872-1878. Arbetaren/Urmakaren Henrik Mårtensson.
1874-1911. Inhyses/piga/husägare Hanna Andersdotter.
1874-1900. Husägare Knut Pålsson.
1879-1912. Skomakare Anders Dalin.
1880-1900. Husägare Knut Pålsson.
1913-ca1950. Snickare Olof Trulsson.
1917. Ryktare Anders Persson. Hustrun/Änkan Anna till 1927.

Dessutom, så fanns det mängder med barn i många av familjerna.

Tre av husägaren Knut Pålssons (som dog 1900) barn bor kvar på Dalby 42 en bra bit in på 1900-talet. Hans Knutsson kallas lantbrukare och dör 1936. Hans bror Per Knutsson benämns som biskötare och avlider året efter Hans, 1937. System Bengta Knutsson överlever sina bröder och dör 1940, 80 år gammal.

Hans Knutsson var med och stiftade Dalby Sparbank 1893. Hans bror, Nils Knutsson, övertog Östra Mölla och byggde till sig själv det ståtliga huset Knutsbo, som fortfarande finns kvar: nuvarande Hällestadsvägen 180.

Dalby 42 försvinner.

År 1950 bodde fyra personer på Dalby 42. Det var Olof Trulsson och hans hustru Emma Maria och deras ogifta son Kurt.

Dessutom, så bodde hårfrisörskan Karin Knutsson i huset. Hon flyttade dit 1936. Karin var den sista, som bodde kvar på Dalby 42. Hon finns med i folkräkningen från 1960, och har då titeln husföreståndarinna. Bilden på henne här ovan är från cirka 1945.

I mitten på 1960-talet, så revs Dalby 42 och Hällestadsvägen blev spikrak.

Hur ser det numera ut, där huset fanns? Jo, så här:

